

### НОВО ИЗСЛЕДВАНЕ ВЪРХУ ЕЗИКОВАТА ИНТЕРФЕРЕНЦИЯ A NEW PIECE OF RESEARCH ON LANGUAGE INTERFERENCE

Ана Кочева. Смесеният език на виенските българи. София: Буквица, 2017.

Последната монография на доц. д-р Ана Кочева е посветена на особеностите на българския език на българите, живеещи във Виена. В изследването е представено извършеното по нова методика цялостно описание на смесения език на виенските българи. Така съвременната българска теренна социолингвистика се сдобива с актуално проучване на езикови формации, съществуващи в условията на активен билингвизъм, в резултат от който са налице множество особености на фонетично, морфологично, синтактично и лексикално ниво. Дори един бърз поглед върху съдържанието на монографията представя на читателя огромния обем на работата, която А. Кочева е извършила при събирането, проучването, обработката и анализа на езиковите факти.

Първата глава на книгата е посветена на общи методологични въпроси, целта и задачите на изследването, както и на представянето на екстралингвистичните фактори, които формират съвременната езикова ситуация в българската общност във Виена. Като новаторски индивидуален подход на А. Кочева мога да отбележа сполучливия ѝ избор да комбинира социолингвистична и комуникативна методология. Тук, а и в цялата монография, се въвеждат нови термини, като *транзитиви*, *транзитиране*, *фонолексикални*, *морфолексикални* и др. *интерференти*, *школски билингвизъм* и т.н.

В областта на фонетиката (част 2.1. от изследването) авторката отбелязва „побългаряването“ на артикулацията на лабодиезните немски вокали *ö* и *ü*. Тяхната артикулация се разделя на основните ѝ компоненти, като лабиалността се запазва, а мекостта (диезността) се предава на предходния консонант. Това води до промени в състава на консонантната система и до поява на меки консонанти в език, за който е неприсъща корелацията по „твърдост~мекост“. Друга фонетична особеност е запазването на краесловната звучност при немската лексика в българската реч на информаторите, напр. *ф'ордерунг*, *ауфтраг*, *луфтунг* и др.

Сред по-важните граматични характеристики на българската реч на виенските българи (част 2.2.) са: 1. членуване на съществителните имена според окончанието им, т.е. ако съществителното име завършва с консонант, то се членува като съществително име от м.р., независимо от рода му в немския език, срв. *das Fest* (ж. р.), *die Realität* (ср. р.), но *фест* → *фѐста*, *реалитѐт* → *реалитѐта* – членувани с кратката форма на определителния член за м. р. -а. Съответно съществителни имена, които са от ж. р. в немския език и завършват на *-i* и *-e*, се възприемат като съществителни имена от ср. р. и се членуват с *-то*, срв. *die Anzeige* > *анцѐйге* → *анцѐйге-то*; *die Hochschule* > *хохиу̀ле* → *хохиу̀ле-то* и др. При глаголите А. Кочева регистрира засилено хибридно словообразуване с българския суфикс *-ва*, напр. *buchen* > *бу̀х-вам* 'запазвам (билет); *reisen* > *райц-вам* 'дразня и др.

На синтактично ниво авторката е анализирала подробно и с многоброен илюстративен материал двете противоположни тенденции в устната разговорна реч на билингвите – *икономия* (чрез елизия на различни части на изказването) и *разширяване* (чрез уточнение и повторение на някои изреченски части). Според нея причините са предимно екстралингвистични и вероятно са резултат както от езиковата подготовка, така и от езиковия усет на информаторите.

Най-голямо място в монографията (гл. 3 – 6) е отделено на лексикалната интерференция в българския език на билингвите във Виена. А. Кочева детайлно изследва характера на транзитивите

(немските елементи в българската реч), като отбелязва, че „конкретните им появявания и изчезвания нямаха постоянен (системен) характер, а се транзитираха (появяваха се и изчезваха) дори в речта на един и същ информант“ (с. 48). Наред с това авторката разглежда (в гл. 4) и функцията на думите сигнализатори, т.е. онези речевни стимули, които карат информатора да премине от български на немски, както и ролята на първоначалната диалектна база на билингвите за фонетичната реализация на транзитивите (гл. 5). Глава 6 е посветена на превключването на кодове, което А. Кочева разделя на „прекодиране“ (превключване на „немска писта“) и „рекодиране“ (връщане на „българската писта“). Тук тя обособява три големи групи: 1. прекодиране със синтагми (свободни и фразеологизирани немски съчетания) от типа на „Така е, струва „само“ *дройсих ойро* (< dreißig Euro)...“; 2. прекодиране с цели изкази (прекодови изкази) от типа на „Казват, че Инга расла *дне мутер унд фатер бай фрёмден лойтен* (< ohne Mutter und Vater bei fremden Leuten ‘без майка и баща при чужди хора’), които не са *и* обръщали внимание.“; 3. прекодиране с текст (прекодов текст) от типа на „Иван? *Их глòубе нìхт. Их цвòйфле дарòн. Зи ÿррен зìх. Иван ист ÿнфербèслих.* (< Ich glaube nicht. Ich zweifle daran. Sie irren sich. Iwan ist unverbesslich ‘Не вярвам. Съмнявам се. Лъжете се. Иван е непоправим.’)“. Наред с това авторката въвежда и „разкодиране на текста“, което се отнася „не толкова до техническо-лингвалната реализация на дискурса, колкото до ментално-перцепционната му същност – разчитането на теста.“ (с. 187)

В последната глава преди заключенията А. Кочева разглежда и писмената форма на българския език във Виена, съществуваща под формата на текстове в местни печатни медии, текстове в интернет (сайтове, фейсбук групи) и текстове на деца от Българско-австрийското училище във Виена. Изводите са, че докато в медийните текстове речта е обработена и се наблюдава по-скоро контролиран билингвизъм, то при „училищния писмен билингвизъм“ се наблюдават множество интерференти от немския език, тъй като „австрийската среда целокупно продължава да оказва активно въздействие за бавното и постепенно изграждане на т.нар. междинен (смесен) език“ (с. 208).

А. Кочева обобщава, че днес българската общност във Виена е предимно билингвална. Нейният български език е близо до българската книжовна норма, но може да бъде класифициран като „смесен език“ с множество интерференти на всички езикови нива, като най-много са лексикалните транзитиви. Съществува и писмена българска норма, която се налага чрез местни медии, поддържани от български неправителствени институции (училище, сдружение, църква). Тя спомага не само за по-бързото интегриране на българите в австрийското общество, но и за запазването на българския език в съвременните социално-политически условия.

Както вече отбелязах, „Смесеният език на виенските българи“ от А. Кочева успешно попълва едно от белите полета на българската теренна социолингвистика, а именно – цялостното проучване на българския език в една от най-старите и добре организирани български емигрантски общности в Европа. Изследването представя детайлно актуалното състояние на езикова ситуация в българската общност във Виена, а допълнителен плюс е богатият илюстративен материал, резултат от дългогодишната теренна работа на авторката. Представената монография е ценен труд не само за езиковедите, но и за всички българи, които се интересуват от процесите в българските общности зад граница.

**Владислав Маринов<sup>1</sup>**

<sup>1</sup> **Владислав Маринов** (Vladislav Marinov) – доц. д-р в катедра „Съвременен български език“, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, [w.marinov@uni-vt.bg](mailto:w.marinov@uni-vt.bg)